

UDK 378.096::272:377(497.5 Zagreb)

Primljeno: 24. 11. 2013.

Prihvaćeno: 16. 12. 2013.

Izvorni znanstveni rad

ZNANSTVENO-NASTAVNI I ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKI INSTITUTI – BOGATSTVO KATOLIČKOGA BOGOSLOVNOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Stjepan BALOBAN

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb

stjepan.baloban@zg.t-com.hr

Sažetak

Među najvažnijim aktivnostima Katoličkoga bogoslovnog fakulteta (KBF) u Zagrebu u, za Crkvu u Hrvata i teologiju, teškom razdoblju komunizma bilo je osnivanje znanstveno-nastavnih i znanstveno-istraživačkih instituta. Od 1961. do 1985. godine osnovano je osam instituta i to četiri znanstveno-nastavna (Katehetski institut, 1961., Institut za crkvenu glazbu, 1963., Institut za teološku kulturu laika, 1968., Institut za duhovnost, 1984.) i četiri znanstveno-istraživačka (Hrvatski mariološki institut, 1974., Institut za crkvenu povijest, 1975., Institut za biblijski pastoral 1978., Institut za ekumensku teologiju i dijalog, 1985.). Međutim, to je još uvijek najvećim dijelom »neistraženo« i crkvenoj i društvenoj javnosti nepoznato područje. Osim Instituta za crkvenu glazbu o kojem su dosad objavljene dvije monografije, o drugim institutima ne postoje monografije, nego tek pokoji članak ili prikaz.

Članak pod naslovom »Znanstveno-nastavni i znanstveno-istraživački instituti – bogatstvo Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu« podijeljen je na dva dijela. Prvi dio »Znanstveno-nastavni instituti« obrađuje redom osnivanja četiriju instituta ukazujući na razloge osnivanja, pokretače i potrebe u Crkvi u društvu na koje su ti instituti nastojali odgovoriti. Drugi dio »Znanstveno-istraživački instituti« predstavlja drugi oblik znanstvenog djelovanja Fakulteta, a to su četiri znanstveno-istraživačka područja djelovanja: štovanje Marije u crkvenom i vjerskom životu hrvatskoga naroda, istraživanje novije crkvene povijesti u Crkvi u Hrvata, biblijski pastoral te ekumenizam i dijalog.

Budući da dosad nismo imali detaljnije prikaze većine instituta KBF-a, autor u ovom radu donosi panoramski prikaz nastanka tih instituta i ukratko njihovo značenje kao i neka glavna usmjerenja djelovanja. I ovaj djelomičan prikaz pokazuje da su instituti KBF-a veliko bogatstvo, istina još uvijek velikim dijelom »skriveno« u arhivskim i

sličnim spisima pojedinih instituta i samoga KBF-a. Učinjeno u ovom radu može biti dobra podloga za detaljnija istraživanja i analize kako se povijest ne bi zaboravila i kako bi se pozitivni plodovi mogli ugraditi u sadašnjost i budućnost.

Autor zaključuje da instituti KBF-a zaslužuju kako od profesora tako i od studenata više pozornosti u istraživanju i analizi, a predstavljaju zanimljivo područje za znanstvena istraživanja bilo pod vidom diplomskih radova bilo pod vidom licencijatskih i doktorskih radova.

Ključne riječi: instituti KBF-a, katehetsko područje, crkvena glazba, teološka kultura laika, kršćanska duhovnost, proučavanje i štovanje Marije, crkvena povijest, biblijski pastoral, ekumenizam i dijalog.

Uvod

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu najstarija je crkvena visokoškolska ustanova u Hrvatskoj. To je ujedno jedna od stožernih ustanova Zagrebačkog sveučilišta od njegovih početaka kao modernoga Hrvatskog sveučilišta (1874. godine). U dugoj i brojnim aktivnostima ispunjenoj povijesti jedno od najtežih razdoblja Bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu bilo je razdoblje od 1952. do 1990. godine.¹ Odlukom komunističke vlasti početkom 1952. godine tadašnji Rimokatolički bogoslovni fakultet je *de facto*, ali ne i *de iure* bio isključen iz Sveučilišta u Zagrebu.²

Punih trideset i osam godina u komunističkoj Jugoslaviji Fakultet je djelovao *isključivo kao crkvena* visokoškolska ustanova. Upravo u tom teškom razdoblju (1952. – 1990.) njegovi profesori su djelatnom podrškom i povjerenjem zagrebačkih nadbiskupa, najprije Franje Šepera a nakon njega Franje Kuharića, razvili brojne aktivnosti bez kojih bi se teško mogao zamisliti tako aktivan i plodan unutarcrkveni život kao i specifičan odnos hrvatske Crkve prema tadašnjem komunističkom sustavu. U tom za katolike i Crkvu

¹ Izvršnu studiju o počecima i razvoju *Bogoslovnoga fakulteta* (u tradiciji hrvatskoga teološko-crkvenog govora umjesto riječi *teološki* u nazivu fakulteta upotrebljavamo riječ *bogoslovni* fakultet) s detaljnim opisom događanja isključivanja iz Zagrebačkog sveučilišta (komunističke vlasti, 1952.) i poništavanja te odluke od vlasti demokratske Hrvatske (23. VII. 1990.) napisao je njegov višegodišnji dekan, prof. dr. sc. Tomislav J. Šagi-Bunić. Usp. Tomislav Janko ŠAGI-BUNIĆ, *Facultas Theologica Catholica in Universitate Zagrabienisi. Brevis descriptio chronologica. Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Povijesni pregled*, u: *Extractum ex Croatica christiana periodica*, 17 (1993.) 32; *Posebni otisak iz Croatica christiana periodica*, 17 (1993.) 32.

² Usp. *Isto*, 78–81, 85–103 (latinski tekst) i dokumenti 106–157 (latinsko-hrvatski tekst). Tadašnja vlast je administrativnom političkom odlukom izbacila Rimokatolički bogoslovni fakultet iz sastava Zagrebačkog sveučilišta dok Senat samog Zagrebačkog sveučilišta nije donio odluku o izbacivanju svoje sastavnice i time *de iure* Fakultet nije izbačen iz Sveučilišta.

u Hrvata, s jedne strane, plodnom i uspješnom razdoblju a, s druge strane, zbog vanjskih društvenih pritisaka uistinu teškom razdoblju posebno mjesto imao je tada jedini teološki fakultet Crkve u Hrvata oko kojega su se postupno oblikovala i druga teološka učilišta u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.³ Među najvažnije aktivnosti Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu⁴ u tom razdoblju spada osnivanje znanstveno-nastavnih i znanstveno-istraživačkih instituta.

Sukladno crkvenim prilikama, kao dio Fakulteta i s njim povezani, osnivani su jedan za drugim različiti znanstveno-nastavni i znanstveno-istraživački instituti. Imajući u vidu to još uvijek »najvećim dijelom neistraženo područje« instituta KBF-a u ovom radu, koji je nastao nakon usmenog izlaganja prigodom proslave 50. obljetnice Katehetskog instituta KBF-a,⁵ donosi se prvenstveno panoramski prikaz nastanka institutâ i nastoji ukazati na ulogu Fakulteta i njegovih profesora u odnosu na veliko bogatstvo koje predstavljaju njegovi instituti. Zahvaljujući susretljivosti predstojnika i tajnika/ca institutâ KBF-a, kao i pomoći mojih asistenata, uspio sam doći do osnovnih podataka za ovaj rad. O nekim institutima KBF-a informacije su bile iscrpnije a o drugima manje, što je vidljivo i u samom radu.

Osnivanje instituta na KBF-u išlo je u dva smjera: znanstveno-nastavnom i znanstveno-istraživačkom. *Znanstveno-nastavni instituti* osnivani su ovim redom: Katehetski institut, 26. lipnja 1961. godine, Institut za crkvenu glazbu, 25. siječnja 1963. godine, Institut za teološku kulturu laika, 30. svibnja 1968. godine i Institut za kršćansku duhovnost, 29. prosinca 1984. godine. *Znanstveno-istraživački instituti* osnivani su ovim redom: Hrvatski mariološki institut, 1974. godine, Institut za crkvenu povijest, 1975. godine, Institut za biblijski pastoral, 1978. godine i Institut za ekumensku teologiju i dijalog, 1985. godine.

³ U Hrvatskoj to su bile: teologije u Đakovu, Rijeci, Makarskoj i Splitu, a u Bosni i Hercegovini: Vrhbosanska katolička teologija i Franjevačka teologija u Sarajevu.

⁴ Tijekom bogate povijesti Bogoslovni fakultet u Zagrebu mijenjao je, sukladno crkvenim i društvenim prilikama određena vremena, i sam naziv fakulteta što proizlazi također iz teksta Tomislava Janka Šagi-Bunića. U ovom radu upotrebljavamo današnji službeni naziv Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odnosno Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu. Međutim, kada je riječ o službenim dokumentima u vremenskom razdoblju od 1952. do 1990. godine upotrebljavamo tadašnji službeni naziv: Rimokatolički bogoslovni fakultet. Osim toga, u tekstu se služimo skraćenicom KBF, odnosno instituti KBF-a, kao i skraćenicom Fakultet.

⁵ Povod ovoj temi o institutima kao bogatstvu KBF-a bila je proslava osnivanja najstarijeg instituta, to jest Katehetskog instituta na VII. *Dies Theologicus* Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb, 10. svibnja 2012.).

1. Znanstveno-nastavni instituti

Znanstveno-nastavni instituti KBF-a obuhvaćaju četiri područja crkvenoga i crkveno-društvenoga života u Hrvatskoj: katehetsko (područje religiozne pedagogije i katehetike), crkveno-glazbeno, teološku kulturu vjernika laika i duhovnu izobrazbu. Riječ je o područjima i o temama koje su se u određenom razdoblju pojavile kao 'znakovi vremena'. Pođimo redom:

1. Nakon što je poslije Drugoga svjetskog rata konfesionalni vjeronauk bio izbačen iz škole, bilo je potrebno uz svećenike obrazovati također redovnice za *pastoralno-katehetske aktivnosti* na župama. To je razlog osnivanja *Katehetskog instituta*, 26. lipnja 1961. godine.
2. Crkvena glazba je bila na srcu zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepinicu, koji je za vrijeme Drugoga svjetskog rata želio organizirati pjevačku školu u kojoj bi se održavali i tečajevi za orguljaše. Poticaji s različitih strana dovest će do osnivanja *Instituta za crkvenu glazbu*, 25. siječnja 1963. godine.
3. Ozračje Drugoga vatikanskog koncila na osobit način u Hrvatskoj su osjetili vjernici laici koji su bili 'gladni' teološkoga znanja. Zauzeti profesori KBF-a su im omogućili pristup teološkom znanju osnivanjem *Instituta za teološku kulturu laika*, 30. svibnja 1968. godine.
4. Duhovna gibanja u hrvatskoj Crkvi početkom 70-ih godina prošloga stoljeća nezaustavljivo su se širila kako preko hrvatskih autohtonih duhovnih pokreta tako i preko međunarodnih crkvenih pokreta i društava koji su u Hrvatskoj pronašli svoje sljedbenike. Sve više ljudi je tražilo sustavnu teološko-duhovnu izobrazbu. Tako je zauzimanjem hrvatskih karmelićana KBF-a u Zagrebu 24. studenoga 1984. godine osnovan *Institut za kršćansku duhovnost*.

Znanstveno-nastavni instituti Fakulteta su od svojega osnivanja sve do Statuta Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu iz 2008. godine imali svoje zasebne statute po kojima su djelovali.⁶ Prema Statutu KBF-a rad znanstveno-nastavnih instituta uređuje se »prema Pravilniku sastavljenom u skladu s ZKP-a, Zakonom i ovim Statutom«⁷.

⁶ Zbog naravi pisanja ovoga rada ovdje se ne navode niti analiziraju pojedini statuti.

⁷ *Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2008., čl. 16, § 8.

1.1. Katehetski institut

»Doajen« među institutima KBF-a je Katehetski institut.⁸ Budući da se tematika toga Instituta prigodom proslave njegove 50. obljetnice temeljito obradila,⁹ ovdje se želi ukazati tek na neke, za razumijevanje ovoga rada, važne momente. Za osnivanje mnogih drugih važnih crkvenih inicijativa kao što su Pastoralni tečaj (danas je to Teološko-pastoralni tjedan za svećenike), Glas Koncila, Kršćanska sadašnjost itd. glavni protagonist i za osnivanje Katehetskog instituta pri KBF-u bio je tadanji zagrebački nadbiskup Franjo Šeper, premda je sama inicijativa sazrijevala više godina. S jedne strane, u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji pod vodstvom biskupa Stjepana Bäuerleina, kao poznatog katehetskog promicatelja, počinju se već 1956. godine organizirati katehetski tečajevi za časne sestre (prvi 9. – 14. srpnja 1956.), a 11. srpnja 1957. godine osnovan je Katehetski ured.¹⁰ S druge strane, u Zagrebačkoj nadbiskupiji među redovnicama se javlja inicijativa za teološkim obrazovanjem redovnica. Tako je na poticaj nadbiskupa Šepera osnovan najprije Privremeni odbor za redovnice (27. prosinca 1956.), koji prerasta u Dijecezanski odbor za redovnice (23. lipnja 1957.).¹¹ Dana 25. srpnja 1957. godine nadbiskup Šeper piše potpredsjednici Dijecezanskog odbora za redovnice s. Saleziji Mavrak: »U Đakovu je bio održan tečaj za redovnice-katehistice... Trebalo bi na to misliti da se eventualno slijedećih ferija nešto slično održi i kod nas... Stvar bi bila neophodno potrebna. Trebalo bi to pitanje tretirati, konkretno razraditi i tada meni predložiti da se nešto poduzme da se to ostvari.«¹² Drugim riječima, nadbiskup Šeper želi da se uvede obrazovanje katehistica.

U kolovozu 1957. godine Dijecezanski odbor za redovnice predlaže nadbiskupu Šeperu da se osnuje Teološko-filozofski tečaj za redovnice pri Fakul-

⁸ Ovdje se služimo podacima iz: KATEHETSKI INSTITUT, Ljetopis Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu, 1961. – 1986./87., u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*. O Katehetskom institutu više vidi u: Josip BARIČEVIĆ, Proslava 25. obljetnice Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu, u: *Bogoslovska smotra*, 58 (1988.) 1, 145–146; Alojzije HOBLAJ, Četrdeset godina dosadašnjeg i mogućnosti daljnjeg djelovanja Katehetskog instituta Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u: *Katehetski glasnik*, 4 (2002.) 1, 101–107.

⁹ Tom prigodom održano je predavanje posvećeno Katehetskom institutu: Alojzije Hobljaj, 50 godina Katehetskog instituta više od traga u prošlosti i suvremenosti s kakvim izgledima za budućnost?

¹⁰ Usp. Stanislav ŠOTA, *Sudbina vjeronauka u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1944. do 1960.*, Zagreb, 2011., 366–381.

¹¹ KATEHETSKI INSTITUT, Ljetopis Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu, 1961. – 1986./87., 2–3.

¹² Iz Pisma Zagrebačkog nadbiskupa Franje Šepera od 25. srpnja 1957. godine, br. 1, službeno od 21. VII. 1962./2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

tetu »koji bi služio duhovnom uzdignuću redovnica, a ujedno bi ih pripravljaio za apostolat naročito na župama«¹³. Pod tim vidom počeli su pregovori s profesorima Fakulteta, a načinjen je i prijedlog predmeta koje bi taj studij obuhvatio. Nadbiskup Šeper sve je to prihvatio i »obećao posredovati kod Vodstva Bogoslovnog fakulteta«¹⁴. Međutim, pojavile su se i određene poteškoće u realizaciji te ideje, a osobito poteškoće kako u odnosu na predavače tako i prostorije.¹⁵ U međuvremenu je Dijecezanski odbor za redovnice predložio Dopunsku školu za redovnice. Sve to je na neki način prethodilo odluci Biskupske konferencije Jugoslavije u kojoj u rujnu 1960. godine katolički biskupi predlažu Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu da osnuje Katehetski tečaj.¹⁶ Po dopisu i preporuci velikog kancelara, nadbiskupa Franje Šepera, Fakultetsko vijeće je to prihvatilo na sjednici održanoj 26. lipnja 1961. godine.¹⁷ Kako iz pisma od 25. srpnja 1957. godine tako i iz sjednice Fakultetskog vijeća na kojoj je osnovan, vidljivo je koliko je nadbiskup Šeper želio i aktivno sudjelovao u oblikovanju Katehetskog instituta. Ivan Škreblin, koji je ujedno bio i prvi predstojnik Katehetskog instituta (1961. – 1976.), zajedno s odborom organizirao je sve pripreme za početak Katehetskog tečaja. Kao *Jednogodišnji katehetski tečaj* počeo je s radom 18. rujna 1961. godine, a bilo je upisano 81 redovnica.¹⁸ Od tada i službeno institut nosi naziv *Katehetski institut*. Povijest je dalje poznata: od akademske godine 1965./66. prelazi se na dvogodišnji stručni studij; od akademske godine 1978./79. prelazi se na četverogodišnji sveučilišni studij, a od 2005./06. na petogodišnji studij. S prvim predstojnikom Katehetskog instituta, Ivanom Škreblinom, Katehetski institut je imao do 2013. godine ukupno osam

¹³ KATEHETSKI INSTITUT, Ljetopis Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu, 1961. – 1986./87., 3.

¹⁴ *Isto*, 4.

¹⁵ Usp. *Isto*.

¹⁶ Usp. *Isto*, 5.

¹⁷ Na VIII. sjednici Vijeća KBF-a dana 26. lipnja 1961. godine pod predsjedanjem dekana Janka Oberškog, raspravljalo se o tome kako veliki kancelar zamišlja katehetski tečaj: »Dekan izlaže, kako preuzv. Veliki kancelar zamišlja taj tečaj. Trajao bi jednu godinu, a održavao bi se na fakultetu. U njemu bi se imala obraditi pedagogika, katehetika i psihologija mladeži, zatim pregledno poznavanje biblijske povijesti i katekizma, a za više razrede zaokruženu cjelinu apologetsko-dogmatske i moralne nauke imajući u vidu prigovore sa strane svjetovne školske nastave...« Na toj je sjednici Vijeća donesena odluka da se konkretizacija povjeri Ivanu Škreblinu (od sljedeće akademske godine 1962./63. obnaša službu dekana Fakulteta) koji će organizirati jedan odbor koji bi načinio program tečaja. Usp. Zapisnik VIII. sjednice Fakultetskog vijeća RKt. Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, održane dne 26. lipnja 1961., 2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

¹⁸ Na posljednjoj sjednici Fakulteta akademske godine 1961./62. donesena je odluka da se tiskaju svjedodžbe sa sljedećim tekstom: Rimokatolički bogoslovni fakultet u Zagrebu. Katehetski institut. Svjedodžba jednogodišnjeg tečaja. Usp. KATEHETSKI INSTITUT, Ljetopis Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu, 1961. – 1986./87., 14–15.

predstojnika: Josip Ladika (1976. – 1984.), Vladimir Zagorac (1976. – 1989.), Alojzije Hobljaj (1989. – 1992. i 2006. – 2010.), Antun Škvorčević (1992. – 1998.), Josip Baričević (1998. – 2005.), Đuro Zalar (2005. – 2006.) i Josip Šimunović (2010. – 2013.). Svaki od njih je na svoj specifičan način pridonio razvoju Katehetskog instituta. Od akademske godine 2013./14. predstojnica Katehetskog instituta je Ana s. Thea Filipović.

Pomalo komplicirana, ali u svakom slučaju zanimljiva i znakovita je dalja i bliža povijest nastanka Katehetskog instituta. Na zazivu Duha Svetoga u kapelici Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu dana 18. rujna 1961. godine veliki kancelar Fakulteta, zagrebački nadbiskup Franjo Šeper, rekao je da je osnivanjem toga katehetskog tečaja ostvarena želja Svete Stolice, udovoljit će se »potrebama današnjice, jer se osjeća manjak svećenika. A ta zamisao odgovara i aspiracijama Bogu posvećenih duša, da dadu svoj obol za spasavanje duša.«¹⁹

U 50-godišnjoj povijesti Katehetskog instituta bilo je poteškoća, problema, nerazumijevanja... Međutim, cilj je kroz sve to vrijeme bio jasan, to jest osposobiti, što je moguće bolje, studentice i studente za sve zahtjevniju zadaću katehistice i kateheta odnosno vjeroučiteljice i vjeroučitelja najprije na župama, a od 1991. godine i u školi.

Bez Katehetskog instituta KBF-a, kako prije 1990. godine tako posebno u slobodnoj Hrvatskoj – kada je uveden odnosno ponovno vraćen²⁰ konfesionalni vjeronauk u škole – sve bi bilo drukčije. Pitanje je bismo li imali hrabrosti uvesti vjeronauk u škole 1991. godine da nije bilo Katehetskog instituta KBF-a i njegova dotadašnjega uspješnog djelovanja?

1.2. Institut za crkvenu glazbu

Drugi po redu institut osnovan od KBF-a jest Institut za crkvenu glazbu, čija je povijest nastanka i osnivanja nešto drukčija od Katehetskog instituta. O nastanku i radu Instituta za crkvenu glazbu postoji nešto više literature negoli o drugim institutima, budući da se slavila 10., 25., 40. i 50. obljetnica osnutka.²¹

¹⁹ Isto, 10.

²⁰ Dobro je podsjetiti da je do dolaska komunista na vlast 1945. godine konfesionalni vjeronauk bio u školama, a nakon toga je izbačen iz škola. O tome detaljnije vidi u: Stanislav ŠOTA, *Sudbina vjeronauka u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1944. do 1960.*, 51–79.

²¹ Usp. Đuro TOMAŠIĆ, *Osnutak i rad Instituta za crkvenu glazbu*, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 44 (1974.) 2–3, 41–45; *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 25–84 (cijeli broj posvećen je 25. obljetnici); Katarina KOPREK (ur.), *Budućnost s tradicijom*, Zbornik radova prigodom 40. obljetnice rada Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.

Inicijativa za osnivanje Instituta za crkvenu glazbu dolazi od Dijecezanskog odbora za crkvenu glazbu Zagrebačke nadbiskupije koji je od 1958. do 1962. godine organizirao tečajeve crkvene glazbe za redovnice. Na jednom takvom tečaju dana 25. kolovoza 1961. godine upućuje se Dopis Biskupskoj konferenciji Jugoslavije s Prijedlogom za osnivanje *Interdijecezanske škole za crkvenu glazbu*.²² Biskupska konferencija Jugoslavije dana 24. siječnja 1963. godine u Dopisu Dekanatu Rimokatoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu zamolila je da se osnuje ne Interdijecezanska škola za crkvenu glazbu, kako je stajalo u dopisu Dijecezanskog odbora za crkvenu glazbu, nego Institut za crkvenu glazbu.²³ Već 25. siječnja 1963. Fakultetsko vijeće donosi odluku o osnivanju *Instituta za crkvenu glazbu*.²⁴ Institut za crkvenu glazbu službeno je otvoren 25. rujna 1963. godine. Prvi predstojnik Instituta bio je mo. Albe Vidaković.

U pismu velikog kancelara Fakulteta, nadbiskupa Franje Šepera, Rkt. bogoslovnog fakulteta dana 15. rujna 1963. godine, prije polaska na II. zasjedanje Koncila kao i prije službenog otvaranja Instituta za crkvenu glazbu, između ostaloga, piše: »S osobitim zadovoljstvom pozdravljam otvaranje i početak rada Instituta za crkvenu glazbu, koji će od ove akademske godine, uz već postojeći Katehetski institut djelovati kao sastavni dio Rimokatoličkoga bogoslovnog fakulteta, tog najstarijeg i najvišeg znanstvenog zavoda Katoličke crkve u našoj zemlji.«²⁵ O raspoloženju koje je tada vladalo na Fakultetu u odnosu na nove institute govori i dekan Fakulteta, Jordan Kuničić, na službe-

Prigodom proslave 50. obljetnice Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« također je objavljena monografija: Katarina KOPREK – Ruža Domagoja LJUBIČIĆ – Marija FERLINDEŠ (ur.), *Zlatna prošlost. Monografija prigodom 50. obljetnice postojanja Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2013.

²² Usp. Dopis sudionika tečaja za crkvenu glazbu Biskupskoj konferenciji, Povijest Instituta, a) dokumentacija o osnivanju Instituta, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 57. Prijedlog je uputio »preuzv. g. Josip Lach, pomoćni biskup zagrebački, u razgovoru s članovima Dijecezanskog odbora za crkv. glazbu Zagrebačke nadbiskupije neposredno iza otvorenja III. tečaja crkv. glazbe za čč. ss. orguljašice krajem kolovoza 1961.«, Đuro TOMAŠIĆ, *Osnutak i rad Instituta za crkvenu glazbu*, 42.

²³ Usp. Alfred PICHLER, tajnik, Dopis Biskupske konferencije Dekanatu Rimokatoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu (Predsjedništvo Biskupskih konferencija, Br. 5/BK), Povijest Instituta, a) dokumentacija o osnivanju Instituta, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 59.

²⁴ Usp. Izvaci iz Zapisnika sjednica Fakultetskog vijeća Rkt. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu koji se odnose na osnivanje Instituta, IV. redovita sjednica od 25. I. 1963. g. 2. Institut za crkvenu glazbu, u: Povijest Instituta, a) dokumentacija o osnivanju Instituta, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 60.

²⁵ Pismo velikog kancelara dr. Franje Šepera Dekanatu Rkt. bogoslovnog fakulteta, u: Povijest Instituta, a) dokumentacija o osnivanju Instituta, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 61.

nom otvaranju Instituta, 25. rujna 1963. godine: »Ovaj Institut crkvene glazbe otvara se u sklopu Bogoslovnog fakulteta. Razgranjeno stablo znak je bujnije vitalnosti. Uz Katehetski institut evo još jedne grane na stablu našega Fakulteta. Dao Bog da ne bude zadnja već jedna od mnogih grana, koje će dokazati plodnost ove naše najviše znanstvene crkvene institucije u Hrvatskoj.«²⁶

Nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj te nakon što je KBF postao ponovno punopravnom članicom Sveučilišta u Zagrebu od 1992. godine u nazivu Instituta dolazi do promjene te se od te godine naziv mijenja u *Institut za crkvenu glazbu Albe Vidaković*.²⁷ Nakon prvog predstojnika Instituta za crkvenu glazbu Albe Vidakovića (1963. – 1964.) slijedili su predstojnici: Anđelko Milanović (1964. – 1990.), Izak Špralja: vršitelj dužnosti (1990. – 1992.) i predstojnik (1992. – 1996.), Miroslav Martinjak (1996. – 2013.).²⁸ Od akademske godine 2013./2014. Mirta Kudrna je predstojnica Instituta za crkvenu glazbu Albe Vidaković. Više desetljeća zaštitni znak Instituta za crkvenu glazbu bilo je izvanredno obrazovanje, to jest Subotnja škola za orguljaše (od akademske godine 1974./75.), odnosno tečaj Voditelj crkvenog pjevanja (od akademske godine 2001./02.).²⁹

Uz obrazovanje crkvenih glazbenika uz Institut su vezani brojni koncerti, izdavačka djelatnost, a posebno brojne pjesmarice.³⁰ Uz Institut za crkvenu glazbu na osobit je način vezan časopis *Sveta Cecilija*, najstariji časopis za crkvenu glazbu koji je počeo izlaziti 1877. godine.³¹

1.3. Institut za teološku kulturu laika

U prvim godinama nakon završetka Drugoga vatikanskog koncila (1965.) u Hrvatskoj se pojavljuju različite inicijative i događanja u kojima sve više svoj doprinos daju vjernici laici. Oni traže svoje mjesto kako u životu župnih zajed-

²⁶ Govor dekana KBF-a dr. Jordana Kuničića na otvorenju Instituta, u: *Sveta Cecilija. Časopis za duhovnu glazbu*, 58 (1988.) 2–3, 62.

²⁷ Usp. Katarina KOPREK – Ruža Domagoja LJUBIČIĆ – Marija FERLINDEŠ (ur.), *Zlatna prošlost. Monografija prigodom 50. obljetnice postojanja Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 25.

²⁸ Usp. *Isto*, 29–32.

²⁹ Riječ je o vrsti izvanrednog obrazovanja, tj. školovanja crkvenih glazbenika (dvije do tri godine) koje kandidati upisuju zbog potreba župnih ili samostanskih zajednica ili zbog osobnih potreba. Usp. *Isto*, 29, 130, 135.

³⁰ Usp. Katarina KOPREK, Četrdeset godina rada Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, u: Katarina KOPREK (ur.), *Budućnost s tradicijom*, Zbornik radova prigodom 40. obljetnice rada Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 20–23.

³¹ Časopis *Sveta Cecilija* izlazio je s prekidima u sljedećim razdobljima: 1877. – 1878., 1883. – 1884., godine 1907. – 1946., te od 1969. godine nadalje.

nica (pastoralna vijeća, zajednice mladih, karitativna djelatnost i sl.), tako i pojedinim konkretnim inicijativama oko teoloških časopisa *Crkva u svijetu* (1966.), *Svesci* (1967.), *Obiteljska revija 'Kana'* (1970.). Nakon Koncila vjernici laici vide mogućnost svojega aktivnog uključivanja u pojedine crkvene inicijative, ali se također uviđa da im nedostaje teološka izobrazba za značajniji angažman u crkvenom životu. Tada se nije ozbiljnije razmišljalo o ulozi i mjestu kršćana u javnom životu zbog komunističkog sustava koji je vjeru tretirao kao »privatnu stvar«. U takvom ozračju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu pokreće se inicijativa za osnivanjem još jednoga, sada trećeg instituta, na kojem bi vjernici laici mogli steći potrebno teološko znanje. Za razliku od osnivanja prvih dvaju instituta KBF-a, ovdje inicijativa dolazi od profesora Fakulteta. I u ovom slučaju je zanimljiv i »trnovit put« do konkretne realizacije početne ideje. Prigodom proslave 40. obljetnice Instituta za teološku kulturu laika detaljno je u predavanjima predstavljena kako povijest nastanka tako i razvoj tog Instituta.³² Ovdje donosimo tek kratki prikaz osnivanja iz kojega su vidljive teškoće s kojima su se tih godina susretali profesori Fakulteta.³³ Na sjednici Fakultetskog vijeća KBF-a dana 23. ožujka 1968. godine prvi put se raspravlja o osnivanju *Instituta za višu religioznu kulturu* i donosi se zaključak da se o tome obavijesti Ordinarija i od njega zatraže prostorije u kojima bi se održavala nastava. To je jednim Dopisom i učinjeno (26. ožujka 1968.). Na taj Dopis odgovara generalni vikar, mons. Franjo Kuharić (12. travnja 1968.). U Dopisu navodi da je nadbiskup Franjo kard. Šeper *odobrio i podupro ideju* o osnivanju jednoga takvog instituta. Nakon toga se moglo krenuti u konkretnu realizaciju ideje osnivanja Instituta. Važno je naglasiti da je tadanji zagrebački nadbiskup Franjo Šeper svesrdno podupro teološko obrazovanje vjernika laika. Na sjednici Fakultetskog vijeća od 30. svibnja 1968. godine za prvoga predsjednika Instituta za religioznu kulturu izabran je Josip Turčinović, koji je dobio zadatak da kao predsjednik do prve jesenske sjednice Fakultetskog vijeća načini provizorni nacrt Statuta i organizira Institut da može već na jesen započeti s radom.³⁴

³² Nadamo se da će se stvoriti uvjeti za objavljivanje monografije u kojoj bi se analizirao život i rad Instituta za teološku kulturu laika. O samoj proslavi 40. obljetnice Instituta vidi u: Teološki odgovor na Drugi vatikanski koncil. Četrdeseta obljetnica Instituta KBF-a za teološku kulturu, u: *Glas Koncila*, 48 (2009.) 24, 10. Proslava je održana u ispunjenoj dvorani Međubiskupijskog sjemeništa u Zagrebu 6. lipnja 2009.

³³ Usp. Stjepan BALOBAN, Četrdeset godina teološke izobrazbe vjernika laika na Institutu za teološku kulturu (predavanje u rukopisu), Zagreb, 6. lipnja 2009.

³⁴ Usp. Zapisnik VI. redovne sjednice fakultetskog Vijeća Rkt. Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu održane dne 30. svibnja 1968., 1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

Datum 30. svibnja 1968. godine uzima se kao datum osnivanja Instituta. Na jesenskoj sjednici Fakultetskog vijeća, 28. rujna 1968. godine raspravlja se o »Nacrtu privremenog Statuta Instituta za religioznu kulturu laika pri KBF-u u Zagrebu«, koji je pripremio Josip Turčinović. U Zapisniku sjednice Fakultetskog vijeća navodi se da se »Statut i program načelno prihvaćaju, a detaljna pitanja će se urediti u toku rada Instituta«³⁵. Institut će s radom započeti kada se stvore uvjeti, to jest uredi prostorije za studente. Na temelju dostupnih informacija može se zaključiti da je prijedlog imena instituta bio *Institut za religioznu kulturu laika*, no na spomenutoj sjednici Fakultetskog vijeća je promijenjeno ime u *Institut za teološku kulturu laika* što će se kasnije vidjeti na svim početnim dokumentima (žig, indeksi itd.). Na temelju toga može se zaključiti da se na sjednici Fakultetskog vijeća Rimokatoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu dana 28. rujna 1968. godine utvrdilo ime novoga Instituta: *Institut za teološku kulturu laika*.

Zbog organizacijskih problema oko prostorija, Institut je započeo s radom tek 20. ožujka 1969. godine kao dvogodišnji studij, četiri semestra, a od akademske godine 1973./74. studij prelazi na tri godine, to jest šest semestara. U reformi studija na KBF-u promijenjeno je ime, tako da u Statutu KBF-a iz 2008. godine služeni naziv glasi: *Institut za teološku kulturu*.³⁶ Ovdje ne možemo govoriti detaljnije o radu samoga Instituta. Spomenimo tek da Institut ima uz redovite i izvanredne i dopisne studente. Izvanredni studenti studiraju od akademske godine 1982./83. Nakon prvog predstojnika Instituta Josipa Turčinovića (1968. – 1978.), kojemu pripada iznimna uloga u samom organiziranju i ustroju, slijedi drugi predstojnik Jerko Fućak (1978. – 1992.), koji je pokrenuo Dopisnu teologiju (1978.)³⁷ i pripremio prvi Statut Instituta (1981.), s kojim je započeo izvanredni studij. Bilo bi zanimljivo analizirati utjecaj »dopisne škole teologije« za vjernike, posebno vjernike intelektualce u doba komunizma. Predstojnici Instituta također su bili: Tomislav Zdenko Tenšek (1992. – 2005.), Stjepan Baloban (2005. – 2009.) i Mario Cifrak (2009. – 2013.). Od akademske godine 2013./2014. predstojnica Instituta za teološku kulturu je s. Marija Pehar.

³⁵ Zapisnik I. redovne sjednice fakultetskog vijeća Rkt. Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu održane dne 28. rujna 1968., 2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

³⁶ Usp. *Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, čl. 55, 31.

³⁷ Dopisna teologija bila je posebno na srcu Jerku Fućaku koji je osmislio cijeli studij a koji se sastojao u tome da su profesori pripremali pisana predavanja koja su se poštom slala studentima i studenticama. Cijeli studij se odvijao »pisanim putem«. Budući da u to vrijeme još nije bilo ni kompjutera ni interneta, možemo zamisliti koliko je truda i entuzijazma trebalo da bi se takvo nešto provelo u djelo. 90-ih godina XX. stoljeća način studija će se promijeniti, a od 2001. godine studij se provodi u suradnji s Hrvatskim katoličkim društvom prosvjetnih djelatnika.

Iz analize koja je provedena prigodom proslave 40. obljetnice Instituta proizlazi da na Institutu za teološku kulturu laika studiraju uglavnom vjernici laici, i to od početka do danas. Prije je studiralo nešto više redovnica, u novije vrijeme manje. Do 2013. godine bilo je upisano preko 2 590 studentica i studenata, što redovitih što izvanrednih.

Od početka do kraja glavni cilj Instituta za teološku kulturu laika bio je omogućiti teološko obrazovanje vjernika laika kako bi, ako to žele, mogli svojim životom i radom aktivno svjedočiti svoja kršćanska uvjerenja kako u crkvenom tako, posebno nakon 1990. godine, i u društvenom životu.

1.4. Institut za kršćansku duhovnost

Idejni začetnik Instituta za kršćansku duhovnost jest Hrvatska karmelska provincija sv. Josipa i provincijal o. Jakov Mamić, koji je ujedno bio i profesor KBF-a. Riječ je o najmlađem Institutu KBF-a o čijoj povijesti i djelovanju ima dosad najmanje pisanih podataka. Kao što se iz dostupnih dokumenata može vidjeti, samo osnivanje Instituta za kršćansku duhovnost kao i njegovo uključivanje u ustrojbeni jedinicu KBF-a susretalo se s različitim teškoćama i zaprekama. S jedne strane, u poslijekoncilskoj Crkvi u Hrvata naglo je poraslo zanimanje za duhovne pokrete i uopće za značenje duhovnosti u životu kako redovnica i redovnika tako i vjernika laika.³⁸ To zanimanje za duhovno i različite vrste duhovnosti postavljalo je pitanje temeljitijeg obrazovanja u kršćanskoj duhovnosti. Na to i slična pitanja pokušavali su odgovoriti hrvatski karmelici u Remetama, u Zagrebu.

S druge strane, realizacija same ideje o obrazovanju u kršćanskoj duhovnosti unutar KBF-a nailazila je na epistemološka pitanja i probleme u odnosu na filozofsko-teološki studij i studij već postojećih instituta na Fakultetu. Ne ulazeći u tu, za razumijevanje Instituta za kršćansku duhovnost, važnu problematiku a sukladno naravi ovoga rada ovdje želimo ukazati samo na određene važne trenutke u osnivanju i radu Instituta za kršćansku duhovnost.

O. Jakov Mamić, provincijal Hrvatske karmelske provincije sv. Josipa, uputio je Vijeću KBF-a dana 15. prosinca 1983. godine *Predstavku o osnivanju*

³⁸ Sedamdesetih godina XX. stoljeća oblikuju se u Crkvi u Hrvata molitvene skupine i seminari za osnovno religiozno iskustvo te duhovni pokreti nastali izvan Hrvatske koji se pokušavaju ukorijeniti u Hrvatskoj: kursiljo, fokolarini, karizmatici, bračni vikendi, svećenički marijanski pokret, neokatekumeni itd. Usp. Stjepan BALOBAN, *Etičnost i socijalnost na kušnji. Socijalna problematika u Hrvatskoj*, Zagreb, 1997., 117–119.

*Instituta za duhovno bogoslovlje ili Duhovnost.*³⁹ Institut bi kao jedna od specijalizacija Teološkog fakulteta »vodio akademskom stupnju magisterija i doktorata u teologiji sa specijalizacijom u duhovnosti«⁴⁰. Iz dopisa dekana Fakulteta Bonaventure Duda od 22. prosinca 1983. godine vidljivo je da je Vijeće KBF-a na III. redovnoj sjednici od 17. prosinca 1983. godine raspravljalo o tom dopisu i prijedlogu te imenovalo Komisiju da pobliže razmotri »modalitete provedbe te zamisli sa željom da se ona što prije i što bolje ostvari«⁴¹. Spomenuta Komisija više puta se sastajala i komunicirala s Fakultetskim vijećem te mu je 10. studenoga 1984. godine uputila »Prijedlog za osnutak Instituta za kršćansku duhovnost pri KBF-u u Zagrebu«⁴². U Prijedlogu Komisije stoji da je »najprikladnije, da naš Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, dosljedno svojoj misiji koju ima u Crkvi Božjoj u Hrvata, te u skladu sa svojim Statutom, osnuje, uz druge svoje Institute i Institut za kršćansku duhovnost pri Katoličkom bogoslovnog fakultetu u Zagrebu«⁴³. Iz toga dopisa proizlazi promjena u odnosu na Predstavku, to jest ovdje se predlaže narav instituta koja je, u skladu sa Statutom Fakulteta, slična drugim već postojećim institutima Fakulteta. Dana 14. siječnja 1985. godine dekan Fakulteta Bonaventura Duda upućuje dopis o. Jakovu Mamiću, karmelićanskom provincijalu,⁴⁴ iz kojega proizlazi da je Vijeće KBF-a na II. redovnoj sjednici od 24. studenoga 1984. godine »propisanim glasanjima izglasalo: osnutak IKD i potvrdu privremenog Pravilnika« te je Jakova Mamića »izabralo za prvog predstojnika Instituta«.⁴⁵ Prema propisima Statuta KBF-a dokumentacija je poslana velikom kancelaru, zagrebačkom nadbiskupu, kardinalu Franji Kuhariću koji je u svojem otpisu od 29. prosinca 1984. godine odobrio osnutak Instituta, potvrdio Pravilnik i imenovao prvog predstojnika Jakova Mamića.⁴⁶ Prema tome, *Institut za kršćansku duhovnost* osnovan je 24. studenoga 1984. godine, a od velikog kancelara potvrđen je 29. studenoga iste godine. Nakon toga

³⁹ Usp. Jakov MAMIĆ, Predstavka o osnivanju Instituta za duhovno bogoslovlje ili Duhovnost, Zagreb, 15. XII. 1983., 1–2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁴⁰ *Isto*, 1.

⁴¹ Bonaventura DUDA, dekan, Osnivanje Instituta za duhovnost, Zagreb, 22. XII. 1983., br. 592/83, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁴² Usp. Prijedlog za osnutak Instituta za kršćansku duhovnost pri KBF-u u Zagrebu, Remete, 10. XI. 1984., u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*. Uz ovaj Prijedlog nalazi se i Zapisnik o radu Komisije.

⁴³ *Isto*.

⁴⁴ Usp. Bonaventura DUDA, dekan, Mnogopoštovani gospodin Dr. o. Jakov MAMIĆ, karmelićanski provincijal, Zagreb – Remete, Česmičkoga 1, br. 21/85. Zagreb, 14. I. 1985., 1–2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁴⁵ *Isto*, 1.

⁴⁶ *Isto*.

započelo se s ustrojem Instituta čije se aktivnosti u prvim godinama rada, od 1984. do 1987., odvijaju kroz održavanje redovitih »godišnjih tečajeva iz pojedinih područja duhovnog bogoslovlja i duhovnoga života Crkve i na taj se način omogućivalo, kleru, laicima i osobama posvećenog života, teološki produbljenije poznavanje vjere i konkretnije traženje vlastitih putova duhovnog iskustva«⁴⁷. U drugoj fazi, od 1987. do 1999. godine, Institut »djeluje, na temelju odobrenog Pravilnika iz 1984. godine, kao viša znanstveno-nastavna ustanova s programom koji se ostvaruje kroz četiri sekcije: dodiplomski dvogodišnji intenzivni studij duhovnosti na razini više i visoke stručne spreme, sekcija za permanentnu formaciju iz duhovnosti, za znanstveno-istraživački rad i za izdavačku djelatnost«⁴⁸. Nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj 1990. godine i teških posljedica obrambenog Domovinskog rata (1991. – 1995.), Institut za kršćansku duhovnost pokušava pronaći svoje specifično mjesto u odnosu na ustrojbene jedinice KBF-a. Tako od 1999. godine dolazi do ustrojbene i djelatne preobrazbe Instituta kao četverogodišnjeg studija »koji se s crkveno pravnoga i državno pravnoga stajališta tretira kao specijalizirana znanstveno-nastavna ustrojbeno jedinica Katoličkoga bogoslovnog fakulteta«⁴⁹. I u tom trećem periodu svojega djelovanja Institut za kršćansku duhovnost susreće se s različitim problemima, osobito u odnosu na profil studija u koje ovdje ne možemo ulaziti.⁵⁰ Možemo konstatirati da je Fakultetsko vijeće KBF-a na VIII. redovitoj sjednici održanoj 27. svibnja 2005. godine donijelo odluku o prestanku djelovanja Instituta za kršćansku duhovnost kao ustrojbene jedinice Fakulteta,⁵¹ kao i odluku da se »specijalizacija u kršćanskoj duhovnosti i poslijediplomski specijalistički studij u kršćanskoj duhovnosti izvode na KBF-u pri Katedri moralne teologije, tj. u IV. specijalizaciji u moralnoj teologiji. Ujedno je potvrdilo odluku

⁴⁷ Kratki povijesni dio donosimo prema: O povijesti Instituta za kršćansku duhovnost, u: *Statut Instituta za kršćansku duhovnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2003., 2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁴⁸ *Isto*.

⁴⁹ *Isto*.

⁵⁰ Bilo bi važno, i zbog povijesnog pamćenja, izraditi znanstvenu studiju ili monografiju Instituta za kršćansku duhovnost u kojoj bi se mogla iznijeti cjelovita i dokumentirana povijest nastanka i djelovanja Instituta za kršćansku duhovnost kao i brojne teškoće kroz koje je Institut prolazio.

⁵¹ »Institut kao ustrojbeno jedinica Fakulteta prestaje djelovati s danom donošenja ove odluke. Vijeće isto tako potvrđuje da će svi djelatnici, zaposleni na IKD, biti raspoređeni unutar KBF-a«, Zapisnik VIII. redovite sjednice Fakultetskog vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održane 27. svibnja 2005. godine, 5, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

da voditelj poslijediplomskog specijalističkog studija u kršćanskoj duhovnosti ostaje dr sc. Jakov Mamić.«⁵²

Institut za kršćansku duhovnost je djelovao dvadeset i jednu godinu, a kroz sve to vrijeme njegov predstojnik bio je Jakov Mamić. Institut se od samih početaka susretao s brojnim problemima i poteškoćama kako u traženju identiteta tako i u pronalaženju načina za djelovanje unutar KBF-a. Držimo da bi bilo ne samo korisno nego i stvarno potrebno za hrvatsku Crkvu i društvo ostvariti odluku Fakultetskog vijeća KBF-a iz 2005. godine i unutar KBF-a realizirati specijalizaciju u kršćanskoj duhovnosti i kao i poslijediplomski specijalistički studij u kršćanskoj duhovnosti za koji bi, uvjereni smo, bilo veliko zanimanje u Hrvatskoj.⁵³

2. Znanstveno-istraživački instituti

Znanstveno-istraživački instituti KBF-a oslikavaju drugi oblik znanstvenoga djelovanja Fakulteta u kojem profesori i studenti kao i drugi zainteresirani znanstvenici i javni djelatnici istražuju pojedina područja i teme. Riječ je o različitim oblicima djelovanja od teoretskog proučavanja do organiziranja simpozija, konferencija, rasprava te pisanja i objavljivanja pojedinačnih radova, zbornika kao i pokretanja časopisa. Osnivanje znanstveno-istraživačkih instituta pokazuje koja su područja crkveno-teološkoga života bila posebno aktualna nakon Drugoga vatikanskoga koncila u Crkvi u Hrvata. Riječ je o četirima područjima kojima se bave četiri znanstveno-istraživačka instituta:

1. To je prije svega štovanje Marije u crkvenom i vjerskom životu hrvatskoga naroda a nadovezuje se na proučavanje i štovanje Blažene Djevice Marije općenito u Katoličkoj crkvi. Tako je osnovan *Hrvatski mariološki institut* dana 9. ožujka 1974. godine.
2. Nedostatak istraživanja novije povijesti hrvatskoga naroda vidi se i u nedostatku istraživanja povijesti Katoličke crkve u Hrvatskoj, posebno u komunizmu. To je bio razlog osnivanja *Instituta za crkvenu povijest* dana 22. ožujka 1975. godine.
3. Zanimanje za Sveto pismo u Katoličkoj crkvi i teologiji bilo je vidljivo i u Crkvi u Hrvata. Poticajima Svjetske katoličke federacije za biblijski

⁵² *Isto*, 6.

⁵³ To bi velikim dijelom odgovaralo i idejama i prvotnim zamislima predlagatelja iz 1983. godine. Usp. Jakov MAMIĆ, Predstavka o osnivanju Instituta za duhovno bogoslovlje ili Duhovnost, 1–2.

pastoral i nastojanjima bibličara hrvatskoga jezičnog područja osnovan je na KBF-u dana 9. prosinca 1978. godine *Institut za biblijski pastoral*.

4. Za Crkvu u Hrvata posebno je aktualno pitanje ekumenizma i dijaloga. Potrebu temeljitijeg proučavanja uvidjeli su profesori na KBF-u koji su dana 14. prosinca 1985. godine osnovali *Institut za ekumensku teologiju i dijalog*.

Svaki od četiriju znanstveno-istraživačkih instituta KBF-a imao je i ima svoj specifičan razvojni put. Budući da je riječ o institutima kao *sastavnim dijelovima* KBF-a, oni imaju svoj statut ili pravilnik a preko katedri (obično više katedri) vezani su uz KBF. Oni imaju svoje vodstvo i razrađen način djelovanja, odlučivanja, biranja vodstva itd. Isto tako, uz profesore i nastavnike KBF-a pojedini instituti imaju i vanjske članove. Već prema profilu djelovanja, znanstveno-istraživački instituti Fakulteta imaju različite aktivnosti koje su, nažalost, u široj crkvenoj i društvenoj javnosti manje poznate. Jedan od razloga slabijeg poznavanja djelovanja znanstveno-istraživačkih instituta Fakulteta i među znanstvenim krugovima jest u tome što nijedan od četiriju znanstveno-istraživačkih instituta ne posjeduju sveobuhvatnu monografiju ili neku veću znanstvenu studiju u kojoj bi bili sakupljeni i pohranjeni glavni podatci o osnivanju, članstvu i, nadasve, o brojnim aktivnostima kojima se bavi pojedini znanstveno-istraživački institut. Zbog toga ne samo da nije moguće na jednom mjestu pronaći glavne podatke o nekom od tih instituta nego svaki pokušaj usporedbe ili eventualno analize crkvenih i društvenih prilika u kojima je sudjelovao i određeni znanstveno-istraživački institut Fakulteta pretpostavlja najprije »mukotržno traženje podataka« o određenom institutu. I ovdje postoji veliki prostor za studente i studentice KBF-a i za njihov znanstveno-istraživački rad.

Polazeći od takve situacije u ovom se radu donose osnovni podatci o osnivanju i, koliko je to bilo moguće, o glavnim smjerovima djelovanja pojedinog znanstveno-istraživačkog instituta Fakulteta.⁵⁴

2.1. Hrvatski mariološki institut

Inicijativa za osnivanjem ovoga instituta vezana je uz Šesti međunarodni mariološki kongres, koji je bio održan u Zagrebu od 6. do 12. kolovoza 1971. godine. Riječ je o, za tadašnju Crkvu u Hrvata i teologiju, prevažnom doga-

⁵⁴ Kod nekih znanstveno-istraživačkih instituta KBF-a uspjelo se pronaći više odgovarajućeg materijala, kod drugih manje, što je i vidljivo u tekstu.

đaju jer je to bilo »svojevrsno probijanje u komunističko okruženje« u kojem se tada nalazila Crkva i društvo. Kao što je vidljivo iz Pravila Hrvatskoga mariološkog instituta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, tijekom rada toga kongresa »rodila se među hrvatskim teolozima koji su sudjelovali na kongresu misao da se na našem hrvatskom jezičnom području osnuje 'Mario-loško društvo' ili neko drugo slično tijelo, kakva već niz godina postoje i djeluju unutar drugih naroda s dugom i časnom katoličkom tradicijom. Predsjednik Papinske međunarodne marijanske akademije u Rimu dr. fra Karlo Balić predložio je tu inicijativu Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu kao najvišoj katoličkoj znanstveno-teološkoj ustanovi hrvatskoga naroda.«⁵⁵ Ta je inicijativa prihvaćena od Fakultetskog vijeća KBF-a (III. redovita sjednica, 6. prosinca 1971.), a dekan Fakulteta Vjekoslav Bajsić je pozvao sve visoke teološke škole hrvatskoga jezičnog područja na inicijativni sastanak u Zagrebu dana 15. prosinca 1971. godine. Na tom sastanku izabran je Inicijativni odbor koji je dobio zadatak izraditi Pravila koja su prihvaćena na osnivačkom saboru Hrvatskoga mariološkog instituta u Zagrebu dana 9. ožujka 1974. godine. Vijeće KBF-a odobrilo je ta Pravila dana 20. svibnja 1974. godine,⁵⁶ koja je nakon toga potvrdio veliki kancelar Fakulteta.⁵⁷ Proizlazi da se Inicijativni odbor odlučio za naziv Hrvatski mariološki institut, a ne za Mariološko društvo, kako je to stajalo u inicijalnom prijedlogu. Slijedom navedenoga, možemo reći da je *Hrvatski mariološki institut* osnovan na osnivačkom saboru dana 9. ožujka 1974. godine, a njegova Pravila službeno je odobrio KBF dana 20. svibnja 1974. godine. Tako je započeo rad na jednom od najaktivnijih znanstveno-istraživačkih instituta KBF-a u Zagrebu. Novi Pravilnik Hrvatskoga mariološkog instituta odobren je na sjednici Vijeća KBF-a od 8. srpnja 2011. godine.⁵⁸ Prema tom novom Pravilniku, koji je usklađen sa Statutom KBF-a iz 2008. godine, Hrvatski mariološki institut kao ustrojbeni jedinicu Fakulteta čine četiri Katedre: Katedra povijesti kršćanske literature i

⁵⁵ KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET, Pravila Hrvatskoga mariološkog instituta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, 20. V. 1974., 1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁵⁶ Na sjednici Fakultetskog vijeća od 20. V. 1974. godine odobrena su Pravila. Premda je riječ o Pravilima u Zapisniku sjednice Vijeća navodi se: »Jednoglasno se prihvaća Statut HMI«, Zapisnik VIII. sjednice Vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu održane dne 20. V. 1974. godine, 1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁵⁷ Usp. KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET, Pravila Hrvatskoga mariološkog instituta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, 1.

⁵⁸ Zapisnik X. sjednice Fakultetskog vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 8. srpnja 2011., 4, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

kršćanskog nauka, Katedra dogmatske teologije, Katedra liturgike i Katedra pastoralne teologije.⁵⁹

Dva su glavna područja na kojima se angažiraju članovi Hrvatskoga mariološkog instituta: 1) *Hrvatska sekcija* u radu *Međunarodnih mariološko-marijanskih kongresa*, gdje redovito aktivno sudjeluje određen broj članova, a njihovi se radovi objavljuju u zbornicima kongresnih radova; 2) *Nacionalni znanstveni simpoziji* koji se organiziraju u pojedinim hrvatskim gradovima na kojima se obrađuju marijanska pitanja s hrvatskoga područja a radovi se također objavljuju u posebnim zbornicima.

Hrvatski mariološki institut od vremena do vremena objavljuje *Bilten Informacije* u kojem se donose različite aktivnosti njegovih članova.

Hrvatska teološko-crkvena literatura na osobit je način obogaćena izdanjima Hrvatskoga mariološkog instituta. Na predstavljanju zbornika radova pod nazivom »Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije«⁶⁰, predsjednik Instituta, biskup Vlado Košić, izjavio je da su od 1974. godine članovi Instituta sudjelovali na deset međunarodnih mariološko-marijanskih kongresa i organizirali deset nacionalnih simpozija. Također je naglasio da je objavljeno sedamnaest zbornika radova.⁶¹

Potrebno je naglasiti da su uz druge članove od početka rada Instituta svoj nezamjenjiv doprinos dali profesori KBF-a, i to kako u vođenju Hrvatskoga mariološkog instituta tako i sudjelovanjem na kongresima i simpozijima i objavljivanjem radova u zbornicima.

2.2. Institut za crkvenu povijest

Poticaj za osnivanje drugog po redu znanstveno-istraživačkog instituta KBF-a došao je od profesora Fakulteta koji su uvidjeli nedostatak istraživanja povijesti Crkve u hrvatskom narodu. Kao što je vidljivo iz dopisa tadašnjeg dekana Fakulteta Tomislava Janka Šagi-Bunića velikom kancelaru zagrebačkom nadbiskupu Franji Kuhariću, osnivanje Instituta za crkvenu povijest pokrenuo je sredinom 60-ih godina XX. stoljeća pročelnik Katedre za crkvenu povijest

⁵⁹ Usp. KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, Pravilnik Hrvatskoga mariološkog instituta, čl. 2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁶⁰ Usp. Vlado KOŠIĆ (ur.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije*, Zbornik radova XXII. međunarodnog mariološko-marijanskog kongresa, Lurd, 4. – 8. rujna 2008., Zagreb, 2013. U tom je zborniku objavljen opširan popis hrvatske marijanske bibliografije. Usp. Petar LUBINA, Pregled hrvatske marijanske bibliografije, u: Vlado Košić (ur.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije*, 289–459.

⁶¹ Usp. Tomislav FILIĆ, Mariološki zbornik, u: *Glas Koncila*, 12. V. 2013., 23.

Antun Ivandija. Nacrt Statuta izradio je Antun Ivandija, Fakultetsko vijeće je više puta raspravljalo o tom Statutu i prihvatilo Statut *Instituta za crkvenu povijest* dana 22. ožujka 1975. godine.⁶² Dekan Fakulteta moli velikog kancelara Fakulteta da potvrdi i potpiše Statut.⁶³ Zagrebački nadbiskup odobrava Statut Instituta za crkvenu povijest dana 27. svibnja 1975. godine.⁶⁴

U Statutu Instituta za crkvenu povijest donosi se razlog osnivanja novoga znanstveno-istraživačkog instituta: »Nedostatak jedne cjelovite i zaokružene povijesti Katoličke crkve među Hrvatima koja bi na znanstven način obuhvatila čitavo naše historijsko područje i prikazala događaje iz religijske prošlosti našega naroda po njihovim uzrocima i posljedicama, potakao je profesore Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu da uz ovaj fakultet osnuju Institut za crkvenu povijest.«⁶⁵

Prema Statutu, zadatak Instituta je trostruk:

- »1. Organizacija i unapređivanje znanstvenog i istraživačkog rada s područja opće, a napose nacionalne religijske crkvene povijesti, kršćanske arheologije i povijesti crkvene umjetnosti te njihovih pomoćnih, specijalnih i srodnih disciplina (znanosti).
2. Nadopuna i produblјivanje nastave iz crkvene i religijske povijesti te njihovih pomoćnih i srodnih znanosti.
3. Popularizacija znanstvenih dostignuća iz područja religijske i crkvene povijesti.«⁶⁶

Dvije godine nakon službenog osnivanja *Instituta za crkvenu povijest*, tj. 1977. godine, profesori KBF-a (Antun Ivandija, Marijan Biškup, Bonaventura Duda, Tomislav Janko Šagi-Bunić, Juraj Kolarić, Franjo Šanjek i Josip Turčinović) pokrenuli su novi časopis *Croatica christiana periodica* s podnaslovom *Časopis Instituta za crkvenu povijest*. Kršćanska sadašnjost je preuzela izdavanje i distribuciju časopisa. Razlog osnivanja novoga časopisa pronalazimo u Uvodnoj riječi u prvi broj: »Svjesni potrebe da se hrvatska i strana kulturna javnost

⁶² Usp. Zapisnik II. izvanredne sjednice Vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu dne 22. ožujka 1975., 1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁶³ Usp. Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, Dopis mons. Franji Kuhariću, velikom kancelaru Kat. bog. fakulteta u Zagrebu, 7. IV. 1975., u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁶⁴ Usp. Franjo KUHARIĆ, zagrebački nadbiskup i veliki kancelar, Prečasnom Dekanatu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta dne 27. svibnja 1975., u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁶⁵ UREDNIŠTVO, Uvodna riječ, u: *Croatica christiana periodica*, 1 (1977.) 1, 1.

⁶⁶ KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET, Statut Instituta za crkvenu povijest pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (26. V. 1975.), čl. 2, 1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

redovito i što bolje informira o rezultatima znanstvenih istraživanja s navedenih područja, predstavnici Instituta i Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba dogovorili su se o pokretanju časopisa *Croatica christiana periodica*, s podnaslovom Časopis Instituta za crkvenu povijest. Časopis će samostalno uređivati Institut za crkvenu povijest, a izdavati i raspačavati Kršćanska sadašnjost.⁶⁷ Prvi broj je uredio Antun Ivandija, a od drugoga broja glavni urednik je Franjo Šanjek.

Gledajući ukupnu djelatnost Instituta za crkvenu povijest KBF-a može se zaključiti da je časopis *Croatica christiana periodica* postao »zaštitni znak« Instituta za crkvenu povijest Fakulteta. Od 1979. godine izlazi dva puta godišnje. Podijeljen je u više tematskih jedinica s glavnim rubrikama: Rasprave i prilozi, Vrela, Prikazi i recenzije, Kronika i Primljene publikacije.⁶⁸ Do 2013. godine objavljen je sedamdeset i jedan broj časopisa. U časopisu su pisali i pišu poznati autori što je vidljivo iz opsežne bibliografije svih brojeva,⁶⁹ a časopis se razmjenjuje s trideset i četiri tuzemne i inozemne revije te ga primaju i neke poznate institucije u svijetu. Na taj način povijesna zbivanja Crkve u Hrvata pronalaze svoj put do različitih adresata kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu.

2.3. Institut za biblijski pastoral

Treći po redu znanstveno-istraživački institut KBF-a nastao je u suradnji s tadašnjom Biskupskom konferencijom Jugoslavije i kao odgovor na poticaje Drugoga vatikanskog koncila unutar Svjetske katoličke federacije za biblijski pastoral, koja je osnovana u Rimu 1969. godine. Već se sljedeće 1970. godine Biskupska konferencija Jugoslavije učlanila u Svjetsku katoličku federaciju za biblijski pastoral, koja se od 1990. godine zove *Katolička biblijska federacija*.⁷⁰

Poticaji Svjetske katoličke federacije za biblijski pastoral, koji su dolazili iz Rima, naišli su na plodno tlo kod hrvatskih bibličara koji su od 1973. do 1975. godine imali više sastanaka i razmatrali mogućnost osnivanja Instituta za biblijski pastoral. Taj proces je urodio plodom dana 9. prosinca 1978. godine kada je osnovan na KBF-u *Institut za biblijski pastoral*,⁷¹ koji je potvrdila

⁶⁷ UREDNIŠTVO, Uvodna riječ, 1.

⁶⁸ Usp. Lovorka ČORALIĆ – Damir KARBIĆ, *Croatica christiana periodica*, časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, u: *Historijski zbornik*, 44 (1991.) 1, 201–210.

⁶⁹ Usp. Ana BIOČIĆ, Bibliografija, u: *Croatica christiana periodica*, 37 (2013.) 71, 213–310.

⁷⁰ Usp. DOKUMENTI KATOLIČKE BIBLIJSKE FEDERACIJE, *Sveto pismo u životu Crkve. Četrdeset godina Dogmatske konstitucije 'Dei Verbum' o božanskoj objavi*, Mario Cifrak (ur.), Zagreb, 2005., 5–9.

⁷¹ Usp. Zapisnik III. redovne sjednice Vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu dne 9. prosinca 1978., 2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*. U Zapisniku stoji da je

i Biskupska konferencija Jugoslavije. Prema Pravilima Instituta za biblijski pastoral⁷² Institut »ima svoje sjedište pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu i djeluje na hrvatskom jezičnom području sa željom da posluži međudijecezanskom biblijskom pastoralu«⁷³. Jedna od glavnih zadaća Instituta za biblijski pastoral jest organiziranje susreta i simpozija bibličara.

Godine 2001. dolazi do promjena u odnosu na djelovanje Instituta za biblijski pastoral.

U travnju 2001. godine Hrvatska biskupska konferencija (zasjedanje HBK-e u Zagrebu, 24. – 26. travnja 2001.) osniva *Hrvatsko katoličko biblijsko djelo* za promicanje biblijskoga pastora. Hrvatsko katoličko biblijsko djelo ustanova je Hrvatske biskupske konferencije i kao takvo punopravni član Katoličke biblijske federacije. Glavna zadaća Hrvatskog katoličkog biblijskog djela jest briga oko biblijskog apostolata i pastora na području Hrvatske biskupske konferencije.⁷⁴ Za voditelja Hrvatskoga katoličkog biblijskog djela Hrvatska biskupska konferencija je imenovala Marija Cifraka. Nakon toga je dana 25. siječnja 2002. godine u Zagrebu održana posljednja skupština Instituta za biblijski pastoral, koji se transformirao u *Biblijski institut*⁷⁵ pri KBF-u kao znanstveno-istraživački institut KBF-a koji i dalje okuplja hrvatske bibličare. Glavna aktivnost Biblijskoga instituta jest da svake dvije godine organizira simpozij bibličara s određenom temom, a radovi sa simpozija obično se objavljuju u *Bogoslovsjoj smotri*. Godine 1996. pokrenut je časopis *Biblija danas*, koji od 2006. godine izdaju zajedno Hrvatsko katoličko biblijsko djelo i Biblijski institut.

Bilo bi dobro kada bi se pobliže obradila prilično kompleksna povijest *Instituta za biblijski pastoral* koja bi pokazala njegov odnos kako prema Katoličkom bogoslovnom fakultetu tako i prema Biskupskoj konferenciji. Držimo da bi tako na vidjelo došle brojne aktivnosti hrvatskih bibličara a posebno profesora KBF-a koji su bili aktivni kako u samoj organizaciji Instituta za biblijski pastoral od njegovih početaka tako i u brojnim pisanim radovima koji su proizašli kao rezultat tih aktivnosti.

Vijeće »jednoglasno izglasalo osnivanje Instituta za biblijski pastoral [...] Jednoglasno je također prihvaćen u cijelosti predloženi Statut«, *Isto*.

⁷² Potrebno je napomenuti da u naslovu toga dokumenta stoji Pravila, a u odobrenju KBF-a kao i u odobrenju velikog kancelara stoji naziv Statut. Usp. KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET, Pravila Instituta za biblijski pastoral, 1–2, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁷³ *Isto*, čl. 1, 1.

⁷⁴ Usp. DOKUMENTI KATOLIČKE BIBLIJSKE FEDERACIJE, *Sveto pismo u životu Crkve. Četrdeset godina Dogmatske konstitucije 'Dei Verbum' o božanskoj objavi*, 8.

⁷⁵ Usp. Posljednja skupština Instituta za biblijski pastoral, u: *Ika*, 30. I. 2002., u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=47292> (18. XI. 2013.).

2.4. Institut za ekumensku teologiju i dijalog Juraj Križanić

Zajedničkim nastojanjima profesora KBF-a Josipa Turčinovića i Ivana Goluba pokrenuta je inicijativa za osnivanjem *Instituta za ekumensku teologiju i dijalog*. Institut pod tim imenom odobrilo je Vijeće KBF-a dana 14. prosinca 1985. godine.⁷⁶

Institut je znanstveno-istraživačka i nastavna ustanova KBF-a u Zagrebu, čija je glavna svrha poticanje, organiziranje i provođenje znanstvenoga istraživanja s područja ekumenske teologije te s područja dijaloga sa suvremenim svijetom. Na prijedlog predstojnika Instituta za ekumensku teologiju i dijalog Ivana Goluba,⁷⁷ Fakultetsko vijeće KBF-a je 21. lipnja 1997. godine usvojilo sljedeće ime Instituta: *Institut za ekumensku teologiju i dijalog Juraj Križanić*.⁷⁸ Prvi predstojnik Instituta za ekumensku teologiju i dijalog bio je Ivan Golub (1986. – 2000.). Njega je kao predstojnik naslijedio Jure Zečević (2000.).

Djelatnost Instituta provodi se u sedam odjela, koji su osnivani ovim redom: Odjel za kršćanski Istok, 1986., Odjel za hrvatski glagolizam, 1986., Odjel za hrvatsku sakralnu bibliografiju, 1997., Odjel za ekumensku teologiju, 1998., Odjel za kršćanski Zapad, 1998., Odjel za dijalog sa suvremenim svijetom, 1999. i Odjel za dijalog s nekršćanima, 2000. Institut je pokrenuo niz »Djela instituta« u kojem je u suradnji s Kršćanskom sadašnjošću objavljeno više publikacija. Godine 2000. pod vodstvom Jure Zečevića Institut za ekumensku teologiju i dijalog Juraj Križanić proveo je i istraživački projekt »Konfesionalna situacija u Hrvatskoj na koncu drugog tisućljeća«.⁷⁹

Umjesto zaključka

Jesu li instituti KBF-a bogatstvo ili možda briga ili pak određena smetnja, kako se to u prošlosti od nekih moglo čuti?! Svako bogatstvo je briga. Ako se o njemu ne vodi dovoljno računa, može postati i smetnja. Kratko istraživanje

⁷⁶ Usp. Zapisnik II. redovne sjednice Vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, 14. prosinca 1985., 3, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*. Prijedlog za osnutak Instituta za ekumensku teologiju i dijalog podnijeli su Ivan Golub i Josip Turčinović (broj 639/85 od 9. XII. 1985.). Prijedlog su poduprli Tomislav Janko Šagi-Bunić i Juraj Kolarić. Vijeće »jednoglasno prihvaća prijedlog za osnutak Instituta za ekumensku teologiju i dijalog te prihvaća privremeni Statut. Po tom je Statutu za prvog predsjednika na 5 godina izabran dr. Ivan Golub«, *Isto*.

⁷⁷ Usp. Ivan GOLUB, Naziv Instituta imenom Jurja Križanića, Dekanat KBF-a, primljeno 19. VI. 1997., br. 04–122/1, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁷⁸ Usp. Zapisnik IX. redovite sjednice Vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, 21. lipnja 1997., 6, u: *Arhiv Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*.

⁷⁹ Podatci su dobiveni od predstojnika Instituta Jure Zečevića.

o institutima KBF-a pokazuje ispravnost one latinske: *historia magistra vitae est* (povijest je učiteljica života). Svaki od tih instituta ima svoju povijest, a iza svake inicijative za osnivanje i vođenje nekoga instituta stajali su ljudi, profesori, s imenom i prezimenom. Nažalost, treba konstatirati da su *nastanak, djelovanje i brojne aktivnosti* kao i utjecaj na crkvene i društvene prilike instituta KBF-a još uvijek najvećim dijelom neistraženi i široj crkvenoj i društvenoj javnosti nepoznati. Istina, prigodom proslava obljetnica pojedinih instituta KBF-a objavljeni su određeni radovi koji temeljitije ili tek djelomično opisuju i analiziraju rad određenog instituta. Ipak, instituti KBF-a u Zagrebu zaslužuju kako od profesora tako i od studenata više pozornosti u istraživanju i analizi, a predstavljaju zanimljivo područje za znanstvena istraživanja bilo pod vidom diplomskih bilo pod vidom licencijatskih i doktorskih radova.

Činjenica jest da su profesori KBF-a u teškim komunističkim vremenima do demokratskih promjena 1990. godine osnovali osam instituta i u njihovo djelovanje ugradili veliki dio svojega vremena i znanja. Nakon toga nije osnovan nijedan institut a u novim okolnostima djelovanja Fakulteta unutar Zagrebačkoga sveučilišta traže se odgovarajući modeli za funkcioniranje pojedinih instituta.

I djelomično poznavanje tematike, to jest broja instituta, broja studenata i studentica koji su pohađali institute i dobili diplomu kao i različite i mnogobrojne aktivnosti pojedinih instituta potvrđuje činjenicu da su instituti KBF-a u svakom slučaju veliko bogatstvo KBF-a u Zagrebu. Istina, to bogatstvo najvećim dijelom je još uvijek »sakriveno« u arhivskim i sličnim spisima pojedinog Instituta ili samoga Fakulteta. Budući da su do 1990. godine bila »olovna komunistička vremena« i nije se zbog vremena i prilika u kojem se živjelo sve zapisivalo što se stvarno dogodilo, jedan dio povijesti tih instituta otići će u zaborav s ljudima sudionicima ako se na vrijeme ne zabilježe i ako se ne analiziraju rad i događanja svakoga pojedinog instituta.

Uz određeni doprinos raspravi o institutima KBF-a ovaj pisani rad želi potaknuti na detaljnija istraživanja i analize kako se povijest ne bi zaboravila, a pozitivni plodovi mogli ugraditi u sadašnjost i budućnost hrvatske Crkve i hrvatskoga naroda, a posebno Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Stjepan BALOBAN, Znanstveno-nastavni i znanstveno-istraživački instituti – bogatstvo
Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Summary

SCIENTIFIC-TEACHING AND SCIENTIFIC-RESEARCH INSTITUTES – THE WEALTH OF THE CATHOLIC FACULTY OF THEOLOGY OF THE UNIVERSITY OF ZAGREB

Stjepan BALOBAN

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
stjepan.baloban@zg.t-com.hr

For the Church in Croatia and for theology among the most important activities of the Catholic Faculty of Theology in Zagreb during the difficult communist period was the founding of scientific-teaching and scientific-research institutes. From 1961 until 1985 eight such institutes have been founded: four scientific-teaching (Institute for Catechetics – 1961, Institute for Church Music – 1963, Institute for Theological Culture of Lay Persons – 1968, Institute for Spirituality – 1984) and four scientific-research institutes (Croatian Mariological Institute – 1974, Institute for Church History – 1975, Institute for Biblical Pastoral Activity – 1978, Institute for Ecumenical Theology and Dialogue – 1985). However, to a large extent this remains for ecclesial and social public an unexplored area. While the Institute for Church Music has published two monographs, the other institutes do not possess such monographs and, thus, they have been, at best, presented by an article or a review.

The article »Scientific-Teaching and Scientific-Research Institutes – the Wealth of the Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb« has been divided into two parts. The first part entitled »Scientific-Teaching Institutes« deals with the four Institutes, in their order of founding, by pointing out the reasons for their founding, their initiators, and the ecclesial and social needs to which these institutes tried to respond.

The second part entitled »Scientific-Research Institutes« presents the second form of scientific activity of the Faculty, which refers to the four scientific-research areas: veneration of Mary in ecclesial and religious life of the Croatian people, research into the more recent Church history in the Croatian Church, Biblical pastoral activity, and ecumenism and dialogue.

Since there are no detailed reviews of most Institutes available, the author offers in this study panoramic reviews of their founding, short explanations of their meaning, and some main goals of their activities. The author believes that even this partial review establishes beyond doubt that these Institutes are truly the wealth of the Catholic Faculty of Theology, despite the fact that this wealth is still mostly »hidden« in

the archives of particular Institutes and the Faculty itself. What has been done in this article can therefore be used as a basis for more detailed studies and analyses so that the history would not be forgotten and so that there would be benefits of those positive fruits for present and for future.

The author concludes that the Institutes of the Catholic Faculty of Theology deserve more attention from the professors and the students in their research and analysis in diploma, master, or doctoral theses.

Key Words: *Institutes of KBF (Catholic Faculty of Theology), the area of catechetics, Church music, theological culture of lay persons, study and worship of Mary, Church history, Biblical pastoral activity, ecumenism and dialogue.*